

אופנה

שירה פור

השנה היא 2008. ג'אטן בר-טול, אמנית ומעצבת סטים של מחזות זמר בברודוויי, מתהלכת לה ברחוב 14 במנהטן כאשר פתאום נחות עיניה על עשרות קופסאות תמימות למראה שנושאות כיתובים מסתוריים ביפ-נית. סקרנית, היא מתחילה לחטט בקופסאות ומגלה בתוכן אלפי שקופיות של 35 מ"מ המתעדות את תצוגות האופנה בניו יורק החל מ-1982 ועד 1997. היא לוקחת את כולן לדיירתה בברוקלין.

עשור חלף, וברטול נפגשת עם חברתה הקרובה צילי צ'רני, ישראלייה לשעבר שעסקה בעיצוב תלבושות עבור תיאטרון הבימה, וכיום בעלת גלריה "זאזי" (ZAZIOTS) בטיימס סקוור בניו יורק. ברטול מספרת לה על הקרפסאות שצוברות אבק בדירתה, וצ'רני הנלהבת מבקשת להפגיש אותה עם האוצרת הישראלית יערה קידר. קידר אצה לברוקלין ומפנה חמש שעות לעיון בתצלומים. היא מתקשרת נרגשת לצ'רני מדובר באוצר, קפסולת זמן שהיא צוהר לעולם שקפא. קידר החלה לחקור וגילתה שהתצלומים היו שייכים לעיתונאית האופנה היפנית המנוחה יוריקו טומיטה, שפגשה על בניו יורק עד העשור הראשון בשנות האלפיים. טומיטה התגוררה בבניין ברחוב 14 בניו יורק, עד שניצתה בו שריפה ב-2008. באותו יום שבו חלפה ברטול במקריית על פני הבניין, עזבה טומיטה את ניו יורק לדור מוגן ביפן.

"היא כתבה ביפנית, כך שאין עליה אפילו תוצאת חיפוש אחת באנגלית. גילינו שעל התצלומים היה אחראי הבן שלה, קישימיצו האדה. שיתפתי פעולה עם חוקרת אופנה ביפן, שיצאה לחפש את הכתובת שלה. היא מצאה בין היתר מאמר מ-2006 שמסכם את שנותיה בניו יורק ככתבת אופנה, עם התובנה שהשליחות היא להביא את הדברים בזמן ומהר".

כך יצאה לדרך התערוכה הח'דשה "טיימס סקוור 10: מגלים מחדש את אופנת ניו יורק", שנפתחה ביום חמישי האחרון ב"זאזי" שבמנהטן, הממוקמת בלובי של בניין ארדקו מרהים משנות ה-30, עתיר שיש אפור ופרזווילי זהב, אחד מכמה שבבעלותה של צ'רני צ'רני ירשה את הבניין מבעלה המנוח, איש הנדל"ן ליאון צ'רני, שבין יתר עיסוקיו היה דמות מפתח בהסכם קמפ דייוויד. קידר מספרת כי מרגע שהבניין נפתח, ב-1930, הוא היווה יעד מרכזי לתעשיית אופנה וטקסטיל. למעשה, בשנות ה-60 של המאה הקודמת 95% מהבגדים בארה"ב יוצרו בו, אך מאז ועד שנות ה-90 הרובע כולו נחלש, עד למעבר הסופי לייצור במזרח".

צ'רני עצמו קנה את הבניין באיטליה. "ליאון היה מקורב לאנשי אופנה והיה לו חזון שטיימס סקוור יהפוך למטה האופנתית של ניו יורק. בשנות ה-80 וה-80 כל מעצבי האופנה הגדולים של התקופה פעלו מהבניין הזה – מדונה קארן, מארק ג'ייקובס ואלף לורן, שפגשתי עם היום, ועד שמות שנעלמו

כשהאופנה היתה מופע רוק ובגדי הנשים התרחבו בכתפיים

עשרות קופסאות עם כיתובים ביפנית שהתגלו בפח במנהטן הובילו לתערוכת האופנה בגלריה בטיימס סקוור בניו יורק. האוצרת, יערה קידר, מספרת על התצלומים שנמצאו בהן מתצוגות אופנה בשנות ה-80 וה-90, על השינויים הדרמטיים שחלו מאז בתחום ועל האופן שבו אינסטגרם מעשיר את הסצנה

מתרחבות, הן היו צריכות לתפוס את מקומן בעולם ולייצר נוכחות פיזית בעזרת אפקט פסיכולוגי. "בתקופה הזאת היתה דחיפה כלכלית רצינית, וגם ההתלבשות שקשורה ליוקרה השתנתה מאוד. אפשר לראות שמלות נוצצות, פאייטים. סגנון של שושלת, לבוש שהוא סמל סטטוס. זו תקופה שבה מעצבי האופנה נהפכו לסלבריטיו. ראלף לורן הופיע על שער מגזין ג'ימ, וגם הדוגמנית נהפכה מקולב לפרסונה ולהשראה. הנוכחות של דוגמניות העל על המסלול, ושל האישיות שלהן, היא מאוד דרמטית. יש מגוון על המסלול, שאחר כך הולך ונעלם. רואים דוגמניות אסיאתיות ושחורות והסתכלות חדשה על מנעד היופי. לא חוגגים רק יופי מושלם, אלא גם לוק אנדרוג'ני, למשל. מצד שני, אין פלאסטיק. בשבוע האופנה האחרון, היו 70 לוקים של פלאסטיק. אז זה לא היה בכלל בשיח".

אחרי רונית אלקבץ

קידר, בת 39, חיה על קו ניו יורק. היא אצרה תערוכות אופנה בולטות בעשור האחרון, בהן זו שהוקדשה למלתחתה והייתה של רונית אלקבץ המנוחה והוצגה במוזיאון העיצוב בחולון, ולצדן גם תערוכות בינלאומיות. האחרונה שבהן הוקדשה למעצב הטקסטיל הישראלי שחי בפרו, צורי גואטה, והוצגה בניו יורק. מדי חודשיים היא נוחתת בישראל ויוצאת

חל המעבר לייצור באסיה, בהיקפים קטנים. אנחנו מדברים על טרום עידן האופנה המהירה והתאגידים הגדולים. הומן שבו היו מעתיקים היה ארוך יותר, לפעמים זה היה מגיע אחרי שנה לחנויות. כיום זה קורה בן לילה".

"המון דברים מתעוררים כשמסתכלים בתצלומים האלה", היא ממשיכה, "בניו יורק היתה אווירה של רוח חדשה. היא הביאה לעולם את אופנת הספורט והקוויאל. בתצוגות של דונה קארן, למשל, רואים שעיצוביה עמדו במבחן הזמן. זה היה העידן של חליפות הכוח, נשים התלבשו עם כתפיים גדולות, בגדים מחויטים, חליפות מכנסיים. זו בעצם הפעם הראשונה שנשים נכנסו לעמדות ניהוליות והובילו מותגים של מותג לטי מיליארדים. בשיא ההצלחה שלה, המעצבת ליו קלייבורן חלשה על שליש מהבניין בטיימס סקוור 10. היא צמחה למכירות של 2.4 מיליארד דולר ב-1992. כיום איש לא זוכר מי היא".

לטובת התערוכה, נפגשה קידר עם המעצבת הישראלית נילי לוטן, שפועלת מניו יורק ועבדה בעבר לצדה של קלייבורן. "ליו יצרה סטים שלמים עבור נשים עובדות, ממש מלתחות שלמות שפינו להן זמן של התלבטויות בבוקר, לפני היציאה למשרה. עד אותה תקופה, נשים היו מקסימום מוכירות, ופגשתי הן נהפכו לנשות עסקים רים. זו הסיבה שהכתפיים

יערה קידר. מביטה בראי התקופה צילום: ZAZIOTS

בתצוגות בלי טלפונים, בלי מצלמות דיגיטליות". לא רק קהל היעד של תצוגות האופנה התחלף מאז. למעשה, אופי ותכלית המאורע השתנו כליל. מאירוע המיועד להצגת הקולקציה בפני קניינים ולקוחות נבחרים, נהפכה תצוגת האופנה למופע יח"צ שתפקידו לייצר כמה שיותר דימויים, כמה שיותר באז וקמה שיותר מהר. "העיתונאים היו משניים בסיפור הזה, הם הוזמנו לטובת סיקור", מסכימה קידר, "מה שהיה שונה מבחינת המבנה הוא שצולמים היו יושבים והעיתונאים. לכן גם התצלומים מובאים מוזיות נמוכות, מעין סנאפ-שוטים. כיום הכל מצולם מהפרונט. עוד נקודה חשובה היא שבאותו עשור

קידר: "רואים בתמונות את הרוח האופטימית. ליד המסלול ישבו בעיקר מוזיקאים כמו רוק או כוכבי קולנוע כמו ג'וני דפ, לצד דוגמניות העל עצמן. כלומר, אנשים שבאמת באו לראות את האופנה ולא להעלות תמונות לאינסטגרם. לא היו משפיענים, לא היתה קים קרדישאן, העיתונאים לא היו ידוענים בעצמם. מדהים לראות אנשים יושבים

מהעולם כמו ליו קלייבורן, אך קליין ופרי אליס". קידר בחרה מתוך אלפי התצלומים כמה עשרות שהוגדלו לצורך התערוכה. חלקה האחד מוקדש לסופר-מודלס של התקופה – נעמי קמפבל, קייט מוס, סינדי קרופורד ולינדה אוונגליסטה – וחלקה השני מאגד את תצלומי המעצבים עצמם, ברגעי הקידה בתום התצוגות, כאשר הם יוצאים להודות לקהל ולגרוף מחיאות כפיים. בין היתר, מוצגים תצלומים נדירים של מרק ג'ייקובס בן ה-24, שנראה כמו גרסה קדומה של קרל לגרפלה, בקוקו נמוך ובבלייזר מחויט, של אלבר אצ'ל ג'פרי ביו, של ראלף לורן בטוטאל לוק של ג'ינס ושל דונה קארן בשמלה כתומה מתנפנפת. לצד הדימויים המוגדלים, יצרה ברטול מודל מוקטן של הבניין המיתולוגי, בתוך קופסת צללים אטומה ושחורה. דרך חור הצצה, ניתן להביט פנימה על עי צוב מיניאטורי המבוסס על הסט שהיא עיצבה למחזמר "קינקי בורט". בקצה הקופסה ניצב מסלול תצוגה, כאשר בפנים מוקרנות הולוגרמות של תצוגת אופנה בטכניקה שנקראת "פפרס גואסט", ששימשה בעבר קוסמים ליצירת אשליה של רוחות רפאים.

"זו היתה תקופה מרתקת באופנה האמריקאית, ומעניין לראות בתמונות את הרוח האופטימית על המסלול", אומרת קידר. "תצוגות האופנה ההן היו במונו

“ליז קליבורן יצרה סטים לנשים עובדות. מזכירות, ופתאום נהפכו לנשות עסקים בחדרי ישיבות עם גברים. לכן הכתפיים התרחבו. הן יצרו נוכחות פיזית בעזרת אפקט פסיכולוגי”

לניסוח שפה ווהות. גם ביצירות עצמן אמנים משתמשים בלבוש כדי להעביר מסה ברוב הדיוקנאות, למשל מתקופת הרנסנס או מאוחר יותר, 70%-80 מהקנבס הוא הבגד והטקסטיל שמשמש לרקע. ובכל זאת, במרבית המחקרים על היצירות יעסקו בתאורה, במשיחות המכחול, בתנוחת הגוף והביוגרפיה של האמן, ולא יאמרו מילה על ההיסטוריה של הבגד.

מה חשבת על התערוכה “מקום לאופנה” במוזיאון ישׂראל? היא ספגה הרבה ביקורת. “אהבתי אותה מאוד. האצרות היא פרספקטיבה. המשמעות היא לתת נקודת מבט שלך. היא לא חייבת לספר את הסיפור המלא, היא יכולה להעלות גם סימני שאלה. ראש החוג שלי ב-NYU

תמונות של מסלולי תצוגה שאספה העיתונאית יוריקו טומיטה, המוצגות בתערוכה. מנעד היופי התרחב, אך עדיין לא כלל פלאס סייז צילומים:

Zdravko Cota/ZAZ10TS

אמרה שאנחנו לפעמים מספרים סיפור של עולם ומלואו דרך הסתכלות מיקרוסקופית של 2 מ"מ. לפעמים הסיפור הוא עמוק יותר דווקא דרך התבוננות כזאת. שמתי מאוד שיש תערוכות אופנה גדולה במוזיאון ישראל”.

קידר סיימה ב-2006 את לימור דיה בחוג לעיצוב אופנה בשנקר בהצטיינות, ואחריהם עבדה שלוש שנים כמעצבת בגדי גברים בקסטרו. “אהבתי לעבוד שם, אבל באיזשהו שלב הבנתי שהלב שלי לא נמצא בעיצוב”, היא מסבירה. “בכל קולקציה עניין אותי שלב המחקר והחיפוש, ההשראה, לאן נושבת הרוח ואיך זה קשור להיסטוריה. הבנתי שעיצוב זה לא בהכרח מה שאני רוצה – אבל לא ידעתי מה כן. פתחתי בלוג, עשיתי ייעוץ, כתבתי במעריב וביאקסנט”.

התפנית באה כשהוצע לה לאצור תערוכה קטנה על שמלות כלה ותצלומי חתונות בגלריה החווה בחולון. “אחריה התחלתי לסלול איזה מסלול. ב-2016 אצרתי שם תערוכה על נעלי סטילטו, ובאותו ביקור יעל שנברגר וודד עדיקא חיברו אותי לשלומי אלקבץ, שתהה איך לשמור על אוסף הבגדים של רונית אחותו. כך נולדה התערוכה במוזיאון העיצוב בחולון”.

ב-2011 ארזה את חייה ונסעה לניו יורק בעקבות עבודתו של בעלה. “זה קרה אחרי ביקור בניו יורק, שבועיים לאחר שנפתחה התערוכה על אלכסנדר מקווין במטרופוליטן. אני זוכרת שהסתובבתי בתערוכה הזאת והלב שלי נותר ממקומו. חשבתי לעצמי שמי שעשה את התערוכה הזאת הוא האיש הכי בר מול בעולם. התחלתי לחקור וגיליתי שיש לא פחות משלוש תוכניות אקדמיות בניו יורק ללימוד אצרות אופנה, מחקר והיסטוריה. ואז הבנתי ששם הלב שלי נמצא באמת”.

ב-2015 החלה התמחות של שנתיים במכון התלבושות במטרו-פוליטן, במחלקה של ניהול האוסף, והיתה מעורבת בין היתר

בתערוכות של קום דה גרסון, “סין מבעד למראה” וגופים שמיימים”. במקביל, העבירה במשך שש שנים סיורי אופנה בעקבות היצירות במוזיאון. בשנה האחרונה חדלה מכך, כבר אין לה פנאי לזה. ב-2016 סיימה את התואר השני ב-NYU. כיום היא מעבירה שם קורס על אופנה במוזיאונים. באחרונה, לקראת פרישתה של לאה פרץ מראשות החוג לאופנה בשנקר, הגישה קידר את מועמדותה לתפקיד. לפני כחודש נודע כי אילן בויזה, מרצה בכיר בשנקר, הוא ראש המחלקה הנבחר.

“חייבים לדבר על זה?” היא מחייכת. “כמה שניו יורק מדהימה, אני מישאל והמשפחה שלי כאן. המחשבות אם לחזור לישראל תמיד שם. להיות זר בארץ אחרת זה מורכב. מבחינת השכלה, תרבות ועבודה – יש לי הכל. אבל גם יש לי ילד בן שש שלא רואה את סבא וסבתא שלו ואין לו ארוחות משפחתיות. בשביל משהי כמוני שבאה מישראל וקר לך ב-14 מעלות, זה לא פשוט להתמודד עם מינוס 14 מעלות.”

צילי צ'רני, בעלת הגלריה צילום: ZAZ10TS/Limei Wang/Media Smart Inc

“שנקר זה המקום שגדלתי בו ועד היום אני בקשר עמוק וקרוב עם כל המרצים שלי. אילן בויזה הוא בחור מדהים ומוכשר. מעבר לחברות האישיים בינינו אני מעריכה מאוד אותו ובטוחה שהוא יעשה עבודה נפלאה. אני באמת רוצה שהוא יצליח”.

מה הלאה? כרגע היא עובדת על פרויקט גדול ומסתורי. היא לא יכולה להרחיב. “חוף מזה, אני כותבת ספר שייצא בהוצאה אמריקאית. מאז התערוכה הראשונה שאצרת, אני אוספת תצלומים של חתונות יהודיות. אפשר לגלות הרבה דרכן על התמורות באופנה”.

איך הגעת לנושא?

“בעקבות תערוכה שאצרתי ביוזמה של רפי וזאנה מעיריית חולון ב-2012. אצרתי תערוכות שמלות כלה ולצדה תערוכות לומי חתונות שאספתי מאלבומים אישיים. המשכתי לאסוף תצלומים והתחלתי לכתוב עליהם טקסטים – על האופן שבו הלבוש משקף תקופה, על הסיפורים שאנשים כתבו לי על השמלות. למשל, שמלה לחתונה במחנה עקורים אחרי מלחמת העולם השנייה שנתפרה מבר של מצנח מאחר שלא היה בד, או חתונה בירושלים ב-1942 שבה החופה עשויה מריר בים והכלה לבשה חליפה ורודה מחויטת, כי בעלה נאלץ ללבוש מדי צבא בחתונה והיא רצתה לתת קונטרה אופטימית לתמונה”.

נתעכב רגע על אינסטגרם. כמה עמוקה השפעתו והאם הוא יחסל בסוף את התעשייה?

“אינסטגרם הוא כלי נפלא. הוא מאפשר לאנשים לקבל את תמצית הדברים שמסקרנים אותם ולגלות מקומות להגיע אליהם, בין השאר – תערוכות. המחקרים מראים שאנשים יגיעו כדי לצלם תמונה בעצמם ולהעלות אותה, ולא ישתמשו באינסטגרם כמקום פתח ברשת. מעבר לזה, אינסטגרם מאד מקום לאנשים למצוא דברים מאוד ספציפיים לגבי הסגנון שלהם, גם נישתיים. בלימודים שלי הקמתי את מערך המדיה החברתית של המחלקה שלי – המחלקה למחקר אופנה. בין השאר, האינסטגרם נהפך תוך כמה חודשים להצלחה גדולה וצמח באופן אורגני לכ-50 אלף עוקבים אמיתיים. אנשים צמאים לתוכן ולאמת, וסיפורים על היסטוריה של אופנה ותערוכות חדשות איפשרו לחשבון לצמוח במהירות והוכיחו לי את הכוח של המדיה הזו.

“לתערוכות הנעליים שאצרתי בניו יורק בשיתוף פעולה עם בצ' לאל ואודי אורמן, צולם וידיאו קצר בביזנס אינסטיטוט שקיבל עד היום 64 מיליון צפיות. הגלריה היתה מלאה אנשים והספר אול תוך חודש ונשלח ל-25 מדינות. אינסטגרם יכול לקדם אופנה ותרבות, אני לא מרגישה שהוא יחדל סל את האופנה. האופנה מושפעת מהרבה יותר חלקים – עומס ור-מיהרות, מקוריות ורוח הזמק”.